

MAHMUT ESAT BOZKURT VE MASONLAR

Ergün AYBARS

Türkiye'de Mason'luk hakkında son yıllarda yine politik, ideolojik amaçlı, rakibi ni yıpratma, oy avcılığı, taraftarını tahrik etmeye yönelik spekülasyonlar çoğaldı. 1965'de Sayın Süleyman Demirel'e yapılan saldırının, 1993'de özellikle Sayın Mesut Yılmaz'a karşı tekrarlanması dikkat çekicidir. Türkiye'de insanlar bilgileri genellikle okumadan, araştırmadan, kulaktan edinme alışkanlığında olduğu için Mason'luk konusunda da aynı durumla karşı karşıyayız. Tarafsızca yazılmış kitap sayısı az olmasına (Orhan Koloğlu'nun son iki kitabı) karşı saldırı niteliğinde olan kitap sayısı oldukça çoktur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün, 1935 yılında Mason çalışmalarını durdurmasını, Masonluk düşmanlarına malzeme olmuştur. Diğer bütün derneklerin kapanmasını açık beyanlarıyla bildiren Atatürk, Kasım 1935'de de, en son, Mason çalışmalarının durdurulmasını "İçişleri Bakanı Şükrü Kaya (33. derece Mason) ve Dr. Mim Kemal Öke'ye (Büyük Üstad) emretmiştir. İşin ilginç yanı Masonluğa saldıran kökten dinci akımlar, Atatürk'ün bu kararına dayanırlarken, esasta Atatürk'ün "Ulusal-Lâik Türkiye Cumhuriyeti"ni de yıkmak amacındadırlar. Teokratik-faşist kesimlerin Türkiye'nin çağdaşlaşması karşısında direnişleri göz önüne alınırsa konu daha iyi anlaşılır.

19.yy.da Fransız, İtalyan, İngiliz v.d. obediyanlara bağlı localarda yetişen Türk Masonları, Tanzimat'ın yenileşme hareketine ve I. Meşrutiyet'e öncülük ettiler. 1856'da Paris Konferansı ve Islahat Fermanı ile Masonluk da gelişme gösterdi. Abdülhamit döneminde Masonluğa karşı baskılar artmakla beraber, Fransız, İngiliz, İtalyan localarının çalışmaları sürüyor ve Türkler bu localara gizli olarak giriyorlardı. ¹ Özellikle 1905'ten sonra Selânik'teki İtalyan ve Fransız Mason localarına İttihatçılardan önemli sayıda kişi katıldı. Bunların içinde çok önemli liderler de yer alıyordu. ² Birinci ve İkinci Meşrutiyet hareketleri bir bakıma Masonların çok sayıda katıldığı hareketler olarak görülüyordu. Namık Kemal ve Ziya Gökalp gibi isimler yanında, 1909'da ilk ulusal örgütlenmeyi sağlayan Talat Paşa Büyük Üstat oluyordu. 1908 devrimi ile birlikte

1 Orhan Koloğlu, Abdülhamit ve Masonlar, İstanbul, 1991.

2 Orhan Koloğlu, İttihatçılar ve Masonlar, İstanbul, 1991, s. 30-50.

İstanbul'a gelen özgürlük havası Türk Masonları'nı da etkilemiş ve ulusal örgütlenmeyi gündeme getirmişti.

1909'da Masonluk İstanbul'da da yayılmaya başladı. Ancak İttihat ve Terakki içinde Mason olan gruba karşı, "siyonist" suçlamaları başladı. Özellikle Cavit Bey aleyhinde ağır suçlamalar yapıldı. Şeyhülislam'ın Mason oluşu ağır eleştirilere yol açtı. Talat Bey nazırlıktan ayrılmak durumunda kaldı. Gerek Parti içindeki, gerekse Parti dışından gelen suçlamalar Mason olanların üzerinde yoğunlaştırılıyordu.³ Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşı ve bunların ülkede açtığı yaralar, Masonluk konusunu geri plana itti. Balkan Savaşı'nın en kötü günlerinde 23 Ocak 1913'de Enver ve arkadaşları Babıali'yi basarak iktidara el koydular. Teşkilât-ı Mahsusa ülke yönetimine ağırlığını koyarken Masonluğa ilgi geri planda kaldı. İttihat ve Terakki'ye karşı bir darbe hazırlayan muhalefet 11 Haziran 1913'te Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'yı İstanbul'da yol ortasında öldürdü. Amaçlarının "memleketi ve İttihat ve Terakki'yi, ellerine geçirmiş olan bir takım Siyonist ve Masonlardan kurtarmak" olduğunu⁴ ileri sürüyorlardı. Suikastçılar cinayetlerinin asıl sebebini gizlemek için "siyonist-mason" suçlamasını kullanmışlardı. Enver, Talât, Cemal üçlüsüne dayanan İttihat Terakki'ye karşı yapılan bu suikast ve suçlamalar Talat ve Cemal Paşaların Mason olmasına dayandırılıyordu. Oysa Türk Milliyetçiliği, milli sermaye ve milli ekonomi ve milli tüccarı yaratma, kapi-tülasyonlardan ve Duyunu Umumiye'den kurtulma hareketi çoğu Mason olan bu kadronun içinden çıkıyordu. 1911 yılında, Mason olduğu için Şeyhülislam'lıktan ayrılan Musa Kasım 1916'da bu makama tekrar getirildi. 1918'e kadar Masonluğa yönelik saldırılar da azaldı.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve bir süre sonra İstanbul'a İtilaf devletlerinin gelişi üzerine Osmanlı Maşrık-ı Azamlığına Rıza Tevfik getirildi ve Hürriyet İtilaf grubu Mason İttihatçıları tasfiye yoluna gittiler. Rıza Tevfik'in Mason locaları içinde siyasi bir temizlik hareketine girişmesi Masonluk açısından acı bir durum doğurdu. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da başlattığı Milli Mücadele'ye Masonların büyük kısmı katıldılar ve Masonik faaliyetlere de bu dönemde rastlanmadı.

24 Mart 1931'de Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkası ile birleştirme kararı hakkında şu demeci verdi : "... Kurtuluş tarihinden beri ilmi sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri geçmiş olan Türk Ocakları'nın, aynı esasları siyasi ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren Firkamla bütün manasiyle yek vücud olarak

3 Orhan Koloğlu, *İttihatçılar ve Masonlar*, İstanbul , 1991, s. 215-252.

4 Orhan Koloğlu, a.g.e., s. 325-329.

çalışmalarını münasip gördüm. Bu kararım ise, milli müesseseler hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir." ⁵

Atatürk'ün bu müdahalesinden iki hafta sonra Türk Ocakları, Ankara'da yaptığı 10 Nisan 1931 tarihli olağanüstü Kurultay'ında Türk ocaklarının lağvını kabul ve tasdik ederek, Türk ocaklarının sahip olduğu bütün hakların C.H.P.'ne devrine karar verdi.

Atatürk Türk ocaklarının siyasi bir yol izlemesi karşısında, bizzat kendisi duruma müdahale ederek, Türk Ocaklarının kapatılmasına ve C.H.F.'na katılması kararı aldırttı. Türk Ocaklarının koyu taraftarı olan Mahmut Esat Bey Türk Ocaklarının kapatılması karşısında üzüldü. Türk Ocaklarının kapatılmasına rağmen Mason cemiyetinin çalışmalarına tahammül edemeyip, Ekim 1931'de Anadolu gazetesinde yoğun bir saldırıya başladı.

Mahmut Esat Bey 8 Ekim 1931 tarihli yazısında Masonluğun milliyet düşmanı olduğu iddiasında bulundu. Dr. Nahit Bey Mahmut Esat Bey'e verdiği yanıtta, yanıldığını belirtiyordu. Bu karşılıklı yazışma ve açıklama Mahmut Esat Bey'e fırsat veriyordu. Hizmet gazetesinde çıkan bu yazıların ardından Mahmut Esat Bey, Nahit Bey'in Masonluğun yararlı ve milliyetçilerin hadimi bir kurum olduğu yazısını okuduğunu belirttiikten sonra, Masonluğun beynelmînelci (uluslararası) ve milliyetçi düşmanlığı olduğu görüşünü sürdürdü. Anadolu gazetesindeki yayını 11 Ekim'de de sürdüren Mahmut Esat Bey Casus Lewrens Aga Han'ın da Masonluğa girebileceğini ileri sürerek, milliyetçilerin böyle yerlere giremeyeceğini, "insanlık" sözünün aldatmaca olduğunu, ırk, din, dil gözetmeksizin kardeşlik ifadelerinin aldatmaca olduğunu yazdı.

Mahmut Esat Bey'in Masonluğa yaptığı saldırıya karşılık M. Kemal Bey Hizmet gazetesinde 11 Ekim'de yanıt verdi : "Mahmut Esat Bey zaten Masonluk düşmanıdır. Onun sözlerinin hiçbir kıymeti yoktur. Masonluk milliyetçi, halkçı bir şekildir. Türk milletinin onu kökünden imha etmesi lazım geldiği hakkında nokta-i nazarına cevaben şunu beyan edeyim ki Türk milleti Masonluğu kaldırmaz. Bilâkis yükseltir. Çünkü onlar Türk milletinin yükselmesinden başka bir gaye beslemezler.

Masonluk insani bir gaye ile yürürken onun kaldırılmasını düşünmek abestir. Mahmut Esat Bey'i biz iyi biliriz. Aldığı vazifeyi bile idareden aciz olduğunu çok iyi takdir etmişizdir. Onun ne düşüncede olduğunu, Masonluk için vaktiyle heyeti vekilede (Bakanlar kurulu) aldığı cepheyi de çok iyi biliyoruz. Onun sözlerinin milliyetçi, halkçı, Türk'ün yükselmesini düşünen insani gayelerde hareket eden Masonluk camiası üzerine hiç etki edemez."

Hizmet, Masonluk bahsi başlığı altında M. Kemal Bey'in "... Masonluk mezhep değil, ilmi hakikate erişmek için vasıta"dır sözleriyle Mahmut Esat'a verdiği yanıtı değiniyor. Başyazarı Zeynel Besim Bey, "Realiteyi ülkü edinen Masonluk çok fena taarruzlara uğradı. Lâik ve hür Mahmut Esat Bey Birgivi merhum gibi konuşuyor." diyor. Masonluğun milliyetçiliği red etmediğini, bütün dinleri hoş görüşle kabul ettiğini, insanlığa hizmet ülküsü taşıdığını belirtiyor, Mahmut Esat Bey'in fikirlerinin Masonluğu ilgilendirmediğini, Masonluğun barışçılığının realitelerle bağlı olduğunu dile getiriyor ve "Masonluk aleyhine yapılan bu adi bühtanı red ettiğini açıklıyor. "Her Mason kâmil bir insandır." denilemeyeceği gibi, "her Mason olmıyan behemehal noksan bir insandır" da denilemez. Bu iddiaların her iki şekli de taassuptur ve Masonluğa sığmaz" diyor.⁶

Mahmut Esat Bey 13 Ekim'de Anadolu'nun baş köşedeki "Masonluğun Afrozu" başlıklı yazısında, verdiği beyanatların Masonluğu telaşa düşürdüğünü alaylı bir dille vererek, "Birgün Türk Milleti ağhyacağına, varsın dünya masonluğu ağlasın, milletim sağ olsun" sözleriyle devam eden yazısında Masonluğun gayri milli olduğu tezini ileri sürüp, Türk, Rum, Ermeni, İngiliz, Rus, Fransız, Yahudi'yi fark gözetmeksizin kardeş sayan bir örgütün milliyetçiliğin düşmanı olduğunda ısrar ederek, Türk gençliğinin bunlara itibar etmemesini öğütüyordu.⁷

Hizmet gazetesinin serbest sütununda, baş makalenin yerinde M. Sami imzasıyla, Masonluğu Afroz eden Papa hazretlerinin düşüncesini paylaşan Mahmut Esat Bey'e verdiği yanıtta, Masonların içinde de kötü adamların görülmüş olduğunu ama bunun Masonluğu küçültmeyeceğini, Halk Fırkası içinde de ihtilaf olduğunu örnek göstererek, "Hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet fena olabilir mi? diye soruyor ve devamla "Mahmut Esat Bey eğer Masonluğun Türkiye'de kökünü kazıyacak ise, önce C.H.F.nın kökünü kazımak zorundadır" diyen Sami Bey, "Mahmut Esat Bey, hürriyeti, müsavattı ve insanlığı seviyor mu?" diye soruyor ve eğer seviyor ise "Mahmut Esat bey de Masondur, kendi kendinin aleyhinde bulunmasın, Mason olmak için mutlaka merasim geçirmek şart değildir" diyor ve,

"Son Sadrazam kendisini buyursun âmin.."

"Yabâzânı ümmet" vaktiyle Bektaşilere de bin bir bühtan ederek "zındık" derlerdi... " sözleriyle yazısını bitiriyor.⁸

6 Hizmet 12 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1931, s. 1.

7 Anadolu 13 Teşrin-i Evvel 1931, s. 1. 8-Hizmet 14 Ekim 1931, s.1.

8 Hizmet, 14 Teşrin-i Evvel 1931, s. 1.

Serbest sütunda G. Kenan imzasıyla çıkan "Masonluk ve Milliyet" başlıklı yazıda "Beynelmileliyete, tam bir milliyet yolundan gidilir. Evvelâ milliyetçiliğin tam ve had devresini geçirmek lazımdır. Türk milletinin yeni yapısı bittikten, cihanda milli mücadele zaruretleri kalkıp umumi müvazene teessüs ettikten ve kendinden başka diğer milletleri düşünebilmek müsaadesi hasıl olduktan sonra Masonluğun faydası mevzuubahis olabilir. O güne kadar - ki o gün gelemez- Masonluğun esrarengiz tesellileri lütfen Mason localarında kalsın." diyor.⁹

Yazar Masonluğun ilmi bir yol olduğunu belirttiği uzun yazısında, kendi düşüncelerinde, Masonluğun milliyet meselelerine riayet ettiğini ama milliyetçilik gdemeyeceğini belirtiyor ve memleket meselesinde bir satır yazmayan, susan aydınların, masonluk söz konusu olunca geniş yazılar yazdığını belirterek eleştiriyor.

Hizmet gazetesi "Masonluk" hakkında önemli bir yayına başlıyacağını, "Leotakzil" imzasıyla çıkan kitabın yayınına izlemeye okuyucularını davet ediyor. 18 Ekim'den itibaren "Masonluk" başlığı altında 2. s.da Masonluk tarihini ve ritüellerini, törenlerini anlatmaya başlayan gazete kabul harçlarını da veriyor.

Kabul harcı	55	Fr.
Muhtelif masraf	5	Fr.
Fukara sandığı	10	Fr.
İhtiyat akçesi	5	Fr.
Üç aylık vergi	8	Fr.
	+	
Yekun	83	Fr.

Karanlık oda, vasiyet ve tekris törenleri abartmalı bir biçimde Locaların içi ve eşyaların hakkında açıklama yapıyordu.¹⁰

18 Ekim 1931 günü Anadolu gazetesinin birinci sayfasında "Sabık Adliye Vekili Mahmut Esat Bey'in Masonlara Cevabı" yayımlandı. "Mason Tekkesinin İmtiyazı Nedir ki Hala Duruyor ? Başlıklı yazısında Mahmut Esat Bey Cumhuriyet gazetesinde kendisi hakkında çıkan, "Masonluğu başvurduğu ve red edildiği" haberi üzerine, başvuruda bulunmadığını ileri sürdükten sonra, Masonluğun uluslararası nitelikli ve milliyetçiliğin ve dinin düşmanı olduğu iddialarını yineleyerek, Operator Kemal Bey'e hakaretler yağdırarak, İngiliz Casusu Lavrence'in, Ağa Han ve Mustafa Kemal'i öldürmeye gelen

9 Hizmet, 15 Teğrin-i Evvel 1931, s.2.

10 Hizmet, 16 Teğrin-i Evvel 1931, s.1.

Mustafa Sagir'in de Mason olduğunu, Yahudilerin de içinde Masonların bulunduğunu belirtip, bütün bunların Masonluğun, milliyetçiliğin düşmanı olduğunu gösterdiğinde ısrar ediyordu. "Maşrik-ı âzam (Büyük Doğu)" kelimesine değinen Mahmut Esat Bey, "Türkiye'nin en büyük adamı o mudur? diye soruyor, bu taktikle Atatürk'ün karşısına "Maşrik-ı âzam"ı çıkartarak tahrik yapıyordu. Mahmut Esat Bey'in başlattığı Masonluk düşmanlığı kampanyası üzerine İzmir basınında hareketli bir çatışma başladığı gibi, Masonluk hakkında bilgiler verilmeye de başlandı. Anadolu gazetesi 18 Ekim'de "Masonluğun İç Yüzü ve Esrarı", Bir İnsan Nasıl Mason Olur?, Mason Olmak İçin Ne Lâzım..., Karanlık Odanın İçinden..." başlıklarla yayınlanacak olan yazılara dikkati çekiyordu.

Mahmut Esat Bey, hakkında çıkan yazılara aşırı sertlikte tepki göstererek Anadolu gazetesindeki yazılarını sürdürdü.

19 Ekim'deki yazısında ¹¹ "Milletimden Başka Kimseye Verecek Hesabım Yoktur. Allaha Bir Kuru Can Borcum Var" sözleriyle başlayan açıklamasında Mahmut Esat Bey, Operator Kemal Bey'in beyanatını, şahsına karşı bir saldırı gibi göstererek, "Masonbaşı Kemal Bey'in Mahmut Esat Bey'i biz tanırız sözünü açıklamasını istiyor. Yahudi yandaşlığı, gayri milli suçlamalarını yineledikten sonra, "Muhterem Servet Yesari Beyefendi'nin Masonluk hakkındaki mütalâalarına değinerek, Anadolu ve Hürriyet gazetelerinde çıkan beyanatlara yanıt vermesini istiyor. Ermeni, Rum Yahudi, İngiliz, Fransız, Rus, Türk kardeşliğinin ne demek olduğunu tekrar soruyordu.

Mahmut Esat Bey Anadolu'da 20 Ekim'deki yazısında "Ben Masonluğun Prensiplerine de, Tatbikatına da, Tecelliyatına da Türk Olarak Düşmanım" diye başlayan yazısında, yine Türklük düşmanı olarak Masonluğu göstermeye devam ediyor ve,

"Hülâsa, Masonluk, tatbikatta siyonist Yahudilerin bir tuzağı ve aletidir. Milletlerin kanını bu iğneli beşikten akıtmak ve emmek istiyorlar. Türk milleti bu tuzağa düşürülmeyecektir. Büyük mağlubiyetin acılarını milletinde ve kendi nefsinde tatmış olan General (Ludendof) son çıkan (Yeni Cihan Harbi) adındaki eserini şüphesi olanlar okuyabilirler.

Söylenecek daha çok şeyler var. Suallerimin cevabını almadan şimdilik bu kadarla iktifa ediyorum." diyor. ¹²

11 Anadolu, 19 Teşrin-i Evvel 1931, s.1-5.

12 Anadolu, 21 Teşrin-i Evvel 1931, s.1.

Trablusgarp'ın da farmasonların oyunu ile yitirildiğini ile süren yazar, İtalyan farmasonlarının Türk farmasonlarını aldatmasına bir olayı bağlayacak kadar fantazi yaratıyor. Aleyhte olan suçlamalarını şu sözleri ile bitiriyor : "Farmasonluk dini, insani, siyasi ilhamlarını Benisrailin Babil esaretinden alıyor. Biz insanlığı, siyaseti, hürriyeti, vicdan duygularımızı on bin yıla bakan Öz Türk tarihinden alıyoruz. Düne olduğu gibi bugüne ve yarına bu hakim olacaktır.

Ruşçuklu Fahri Bey, Mahmut Esat Bey'e Anadolu gazetesinin 21 Ekim 1931 tarihli nüshasında yanıt veriyordu. Anadolu haberi, "Masonluk Aleyhtarlığı, Bir Mason M. Esat Bey'e Cevap Veriyor." "Hiçbir Memleketin Masonları o Memleket Aleyhinde Çalışmamıştır" başlıklı yazısında özetle ¹³; Mahmut Esat Bey'in sinirli ve hakaret dolu saldırgan yöntemini eleştiriyor, Mahmut Esat Bey'in Adliye Vekili iken niçin düşündüklerini yapmadığını ve şimdi kanuni olan bir kuruma kanunsuz diye saldırmasını ayıplıyor, Masonluk hakkında, Masonların ailelerine, uluslarına, vatanlarına ve en son da insanlığa bağlı olduklarını aile ve ulus bağlılığı olmayanın insanlığa da yararı olmayacağını bir Masonluk kuralı olarak belirtip, gerçek Masonların taassuba karşı, laikliği savunan Türk milliyetçisi olduklarını hatırlatıp, milletimden başkası düşmanıdır düşüncesinin kötü olduğuna dikkati çekip, inkılâpçı olan Mahmut Esat Bey'in, yüksek ülküsü olan Masonluğun düşmanı değil, dostu olması gerektiğini barışçı bir dille yazdı.

Nahit Hilmi Bey hizmet gazetesinde 21 Ekim günü ikinci sayfada çok uzun bir yazı ile "serbest sütunda" Mahmut Esat Bey'e, M. Esat Bey'in köpekleri ulur, kervan yürür" başlığı altında sert bir yanıt veriyor.

Nahit Hilmi Bey, bu çatışmanın gazeteler için iyi bir nimet olduğuna dikkati çektiikten sonra, Masonluk adına değil, bir Mason olarak kendi adına Mahmut Esat Bey'i yanıtladığını belirterek, Masonluğun ulvi bir gaye taşıdığını, İngiliz, Fransız ve Yunanlının da insan olduğunu, sevgi, barış gibi değerlerin küçümsenemeyeceğini ileri sürdükten sonra, Türk Masonluğu'na Taşralı örgütlerinin saldırı gibi saldırmakla suçladığı Mahmut Esat Bey'e şerefli Türk Masonlarını hatırlatarak, "köpeğiniz ulur, kervan yürür" diyerek yazısını bitiriyor.

"Formasonlar Dinleyiniz !" başlıklı yazısında Mahmut Esat Bey 22 Ekim'de Anadolu'da Mason tarihini ve efsaneleri anlatarak sorularına yanıt beklediğinde ısrar ediyor :

"Samimi, açık konuşalım ; ben kendi hesabıma, mesela bütün bir dünya yahudi-

liği açlıktan ölse, kırlısa, sonra bunun yanibaşında da bir Türk aynı halde bulunsa kanımı taşıyanın yardımına koşmakta gözümü bile kırpmam, bir tek Türk'ü bütün dünya Yahudiliğinden bile üstün tutarım. Önce Türk. Hatta bir tek Türk'ü düşünmeyi, bu türlü hükmü milliyetçilik icabı sayarım. Açlıktan kırlan Yahudilik için de olsa olsa acırım. İşte bu kadar! Halbuki masonlar, baş mason operatör Kemal Bey'in tabirini kullanacağım masonluğü üstün tuttuğunu söylüyorlar."

Mahmut Esat Bey devamla, Mason olan Türk, Mason olan Fransız, Yahudi, Ermeni, Rum v.bleri, Mason olmayan Türk'e tercih edeceğini ileri sürüyordu.

Farmasonluğa

Son ve Kısa Cevaplarım :

"Memleketin öz ve samimi evlatları, gözleri bağlı kurbanlar gibi farmason localarına giriyorlar. Sanki iğneli beşik, içmek istediği kanın, bu genç kurbanlarına acıyor da, onların gözlerini bağlıyor!" diye başlayan yazısında¹⁴ Mahmut Esat Bey, Hitler milliyetçiliğini andıran tutumu ve daha önceki üslubu ile suçladığı Masonluğa saldırısını sürdürdü. Mahmut Esat Bey'in açtığı savaş giderek yoğunlaşarak C.H.P'nin içine de yansımıştı ve Masonluk hakkında saldırılar çoğalmaya başladı. Durumun vehametini gören Dr. Mim Kemal (Öke) 22 Nisan 1932'de "Ülkede masonluğa karşı yeniden beliren muhalefete dikkati çeken istifa mektubunu locada okuttu. Masonluğa yönelik suçlamalara yanıt da olan bu istifa mektubu ile Mim Kemal (Öke) istifasının sebebini açıklamamakla beraber, masonluğa olan bağlılığını dile getirirken, bir uyarıda bulunuyordu. Kendisinin albay rütbesinde eski bir asker olması sebebiyle, bu istifanın asker arkadaşlarının ısrarı ile yapıldığını ileri sürenler de bulunmakla beraber, istifa mektubu iftira ve suçlamaların ne boyutta ulaştığını ve etkisini gösteriyordu.

1931 yılının Ekim ayında Mahmut Esat Bey'in yürüttüğü Masonluk düşmanlığı kampanyası ve yarattığı gerginliğe rağmen Hükümet ve özellikle Gazi Mustafa Kemal (Atatürk)'in Masonluk Aleyhine bir karar almamaları, hatta bu yönde açık bir gelişme olmaması dikkat çekiciydi. Aradan onbir ay gibi uzun bir süre sessiz geçti. Eylül 1932'de Mahmut Esat Bey'in yeni bir saldırıyı başlattığını görüyoruz. Hizmet gazetesi 6 Eylül 1932 günü (s. 3), İstanbul'da yapılacak Masonlar kongresine katılmak üzere 21 ülkeye mensup delegelerin İstanbul'a geldiğini bildirdi. Türkiye Masonları'nın Fen Fakültesi Reisi Mustafa Hakkı, Raşit, Mehmet Ali beyler tarafından temsil edileceğini ve kongrenin Mustafa Hakkı Bey tarafından açılacağını duyuran gazetenin haberi ve er-

14 Anadolu, 25 Teğim-i Evvel 1931, s. 1.

tesisi gün bu kongrede, "İspanya, Mısır ve Uluslararası Masonluk" konularının da görüldüğü bilgisinin yer alması, Hükümetin izni altında kanuni bir toplantı yapıldığını gösteriyordu. Bu arada basında, dünya barışının tehlikede olduğu haberleri yer alıyordu. Dünyanın bir savaş tehdidi içine sürüklenişine karşılık, Atatürk "Yurtta Sulh, Cümada Sulh" ilkesini uyguluyordu. Dokuz yaşındaki Türkiye Cumhuriyeti, "ulusal-lâik" temel üzerine, demokrasiyi kurmaya çalışıyordu. 1930 ekonomik buhranına rağmen, Serbest Cumhuriyet Fırkası ile çok partili bir yaşam denenmiş, laikliğin tehlikede olması sebebiyle bu uygulamadan vazgeçilmişti. Atatürk'ün yazdığı "Medeni Bilgiler" kitabı, ortaöğretimde ders olarak okutuluyordu. Lâiklik, vicdan özgürlüğü, ırkçılığı red eden milliyetçilik, "Ne Mutlu Türküm Diyene" sözünde ifadesini buluyor, demokrasi övülüyordu.

Türk Ocaklarının kapatılmış olmasını, muhtemelen Masonları suçlayarak onlara yüklemeye çalışan Mahmut Esat Bey, aradan bir yıl geçmesine ve Masonluğa karşı bir karar alınmamasına ve İstanbul'da yapılan toplantıdan sonra Ekim 1932'de yeni bir saldırı başlattı.

Mahmut Esat Bey'in Öz Türk ve olmayanlar biçimindeki milliyetçi yorumları karşısında Hizmet 6 Ekim 1932'de "Bunu Da Sormayalım mı?" başlığı altında şu yorumu veriyor :

"Gazi hazretleri şöyle buyuruyorlar. Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı hep bir ırkın evlatları. Hep aynı cevherin damarlarıdır. Buna rağmen, Mahmut Esat Bey üstadımız şu topraklardaki üç buçuk Türkü hatta öz ve üvey diye tasniflere tabi tutuyor. Reiscumhur hazretlerinin veciz irşatları karşısında Mahmut Esat Bey'den öz ve üvey Türkleri hangi ölçü ile ve nasıl tasnif edebildiğini olsun sormayalım mı?"

Hizmet, 20 Ekim 1932'de Bunu Sormayalım mı? başlığı altında 1. sayfada Mahmut Bey'in İktisat ve Adliye Bakanı olduğu dönemlerde niçin sustuğunu soruyor. Hizmet'in 6 Ekim tarihli yazısında kullandığı "üç buçuk Türk" terimine sert bir dille saldıran Mahmut Esat Bey bunu bir hakaret olarak değerlendirdince Hizmet 23 Teşrinievvel 1932'de başmakalede (1. s.), bu terimi kötü anlamda kullanmadığını, "Hizmet gazetesi Türklüğü tahkir etmiştir" suçlamasının insafsız bir demogoji ve siyaset olduğunu belirtip, kendilerinin de "Köküne kadar Türk hatta bir cihetten cayır cayır Yörüküz" diyor. "İstiyoruz ki hamervahlık () bir yana atılsın" sözlerinden sonra ise yanıt almadıklarını belirtiyor. Hizmet'in 24 Teşrinievvel (Ekim) 1932 (s.1) tarihli

başyazısında Zeynel Besim Bey, yine Mahmut Esat Bey'e karşılık veriyor. Masonluğa değinmeyen Zeynel Besim Bey, Mahmut Esat Bey'e madem iktisat işlerinden anlamıyordun niçin iktisat vekili oldun? diye soruyor ve tek dereceli seçimi savunmalarının ise doğruluğunda ısrar ediyor. İsmet Paşa'nın hoş görüşü sayesinde basının hür olduğuna dikkati çeken yazar, Mahmut Esat Bey'in basın kanununu değiştirmek istemesini ard niyet olarak görüyordu.

Kısa bir suskunluk döneminden sonra Mahmut Esat Bey, 24 Ekim 1932'de Anadolu gazetesinde yeni bir saldırı kampanyası başlattı. Mahmut Esat (Bozkurt) "Farmasonluk Dağılmalıdır" başlıklı yazısında "Neden?" diye sorup, verdiği yanıtta "Çünkü gizlidir. Bu itibarla Cemiyetler Kanunu'na muhaliftir. Çünkü siyasetidir. Beynelmileldir. Bu itibarla Türk milletinin, Türk devletinin milliyetçi siyasetine zıddır, ona hasımdır. Çünkü diyanidir. Kendine mahsus acayip itikatları olan, yabancı ve yıkıcı bir tarikattır. Dinlerin aleyhindedir. Yalnız Yahudiliği oldukça hoş görür. Merasimleri kısmen eski Yahudicedir. Bu itibarla da tarikatler kanunu mucbince ilgası lâzımdır."

Mahmut Esat Bey, yukarıda saydığı sebepleri bir bir ispat edeceğini ileri sürdüğü Masonluğun hemen dağılacağını ve cazibesine kendini kaptırmış olanların aklını başına toplayacağını belirtip, Türk milletinin iradesinin yerine gireceğini biraz da tehditle söylüyordu.

Farmasonluğun hükümetçe tescil edilmiş olmasının, gizliliğini ortadan kaldırmadığında ısrar eden Mahmut Esat Bey, görünen yüzün arkasında gizli oyunlar bulunduğunu, zaten Farmasonların hükümete 8-9 ay önce başvurduklarını ondan önceki dönemin sorumluluğunun kime ait olduğunun hesabının verilmesi gerektiğini söyleyip : Farmasonluğa girilirken edilen yemin metninin fotokopisini veriyor : "Bana tevdi olunacak farmasonluk sırlarını hakiki bir masondan başkasına ve usul ve kavaidine muvafık olarak teşekkül etmiş bir mahlifden gayri, mahalde ifşa etmeyeceğime ; kardeşlerini seveceğime, muavenetlerine koşacağıma, ihtiyaçları zamanında kendilerine yardım edeceğime, onların ve masonluğum müdafaası için icap ederse hayatımı feda eyleyeceğime, Türkiye maşrik-ı azamının kanunu esasisine ve nizam-ı umumiyesine ve beni sinesine kabul eden şu muhterem mahfilin nizam-ı hususiyesine riayet edeceğime, sani-i azamın ve şu muhterem mason cemiyetinin huzurunda kendi arzu ve irademle resmen ve kemal-i hulûs ve samimiyetle yemin eder ve vaadinden dönmekten, yeminimden hulteylemekten isc ölmeyi tercih edeceğimi beyan eylerim."

Mahmut Esat Bey yemin metnini eline alarak, bu vesikayı yüksek rütbeli bir ma-

sondan aldığı, fotokopisinin gazetede yayımlandığını belirtiyor, kızmadan, sövmeden konuyu tartışacağını yazıyor, yemini şu şekilde tahlil ediyor : "1. Farmasonluk sırlarını hakiki bir masondan başkasına açmamak, 2- Masonların ve masonluğun müdafaası için hayat feda etmek, 3- Masonların birbirini sevmesi, birbirine yardım etmesi, 4- Türkiye maşrik-ı âzaminin kanunu esasisine ve nizamına riayet etmek, yeminden ve vaitten dönmektense ölümü tercih etmek..."

Farmasonluğun hükümete tescil ettirilmiş olduğunu, ama bunun sırlarının tescili anlamına gelmediğini, hükümetin kandırıldığını, çünkü sırların mason olmayanlara açıklanmadığını, hatta dereceler arasında bile sır bulunduğunu hatırlatarak, dokuzuncu dereceye geçiş yemini veriyor :

"Üstad-ı müntehip derecesi âliyesi esrarını ne bir hariciye ve ne de madun derecede bulunan masonluğa ifşa etmeyeceğim. Ve yemin ederim ki taahhüdâtını sadıkane ifa edeceğim. Nakzı ahdetmek felâketine uğrarsam bizzat feda edilmeğe, bütün masonluğun nefret ve istikrahına maruz kalmaya razı olacağım", Samii azam kainat huzurunda ve bu meslis-i âli müvacehesinde, dünyanın en yüksek kuvveti eşiyinde bir mason ve namuskâr insan sıfatile yemin ederim.." Bu yemin metninin 1339 (1923) yılında İstanbul'da (Tasovakalopolo matbaasında basılmış farmasonluğun merasim rehberinin 26. ve 27. maddelerinden alındığı ve yeminde geçen "harici" kelimesinin mason olma-yan "bizler" sözüyle ele alana yazar, sırları bulunan bir derneğin tehlikeli olduğunu ısrarla ileri sürerek, sırların açıklanması karşısında "Hatibin" endişe duyduğunu belirtiyordu.

Yazısına devam eden Mahmut Esat Bey¹⁵ Mason yemininin yeni harfli örneğini birinci sayfaya kaydirtmiş. Mevleviliğin, Bektaşiliğin, Nakşibenliğin v.s. devlet tarafından kapatıldığını hatırlatan Mahmut Esat Bey, "devlet şimdi Farmasonluğu kapatırsa, ne olacak, masonluğun mensupları, "cezbelileri" ne yapacak diye soruyor. Masonların, yemine bakılırsa elde silâh sokağa döküleceğini ileri sürüyor, bunun devlet içinde devlet olduğunu ve Farmasonların her derece yemininin birbirinden ağır olduğunu hatırlarak ; isyancı bir dernek gibi gösteriyordu.

Yardımlaşma konusuna değinen yazar, Masonların hangi milletten olurlarsa olsunlar, (Yunanlı, Türk, İngiliz, Arap, Rus) birbirine kardeş olduğunu, biraderlerin birbirini sevmek zorunda olduklarını hatırlarak, bir muharebede karşı karşıya gelirlerse ne olacak diye soruyor ve "farmasonluğun en büyük reislerinden biri olan (Endres) in sözünü veriyor : "Her muharebe çapuldur, yağmadır. Harbi terviç edecek bir mason prensibi yok-

15 Fikret Çeltikçi, Hür Masonluk Tarihinden Notları, İstanbul 1979, s. 322-325.

tur. Meğer ki barbarlara karşı açılmış bir harp ola... Barbarlar kimlerdir. Hunlar, Moğollar, Türkler...

Farzedelim ki Asyalılar Avrupa'dan evvel kendilerini kuvvetlendiriyor, ve herhangi bir sebebe binaen milyonlarca Asyalı Avrupa'ya karşı yürüyecek. Böyle bir tehlike karşısında sulhçuluk yapmak deliliktir. Yahut Mussolini'ye karşı harp edilebilir. Fenaları yoketmek, imha etmek lazımdır. "Bu sözleri ele alan Mahmut Esat Bey, farmasonluğun Asya düşmanı olduğunu belirtip, insanlık adına utanç duyduğunu, harpte ise silahlarını birbirlerine teslim edeceklerini ve bunlara güvenilmeyeceğini ; herşeyi Türklük için yapmak varken niçin farmasonluk için yapalım ve Mason olmayan bir Türkü niçin Mason olan bir yabancından az seveyim diyen yazar, farmasonluğun, saltanatı ve hilâfeti yıkıp milli hakimiyeti kuran, istilacı düşmanı yenip bağımsızlığını kazanan milli iradeye "şerik" olamayacağını yazıyordu.

Başmakalesine devam eden Mahmut Esat Bey farmasonluğun milliyetçiliğin düşmanı olduğunu, dinlerin de hasmı olduğunu ve yalnız Yahudiliğe müsamaha ettiğini tekrarlıyor ¹⁶. Endres'in bir başka sözüne yer vererek "yeryüzüne yayılmış iyi ve asil ve birbirine yardım etmeyi gaye edinmiş insanlar arasında ittifak vücuda getirmek farmasonluğun âli gayesidir.. Masonluk beynelmileldir... Milliyet yok insaniyet var."

Tekrar milliyetçiliğe atf yapan Mahmut Esat Bey İttihatçı, milliyetçi Talât Paşa, Cemal Paşa, Ziya Gökalp v.b. masonları görmemezliğe gelip, konuyu demogoji çizgisinde sürüklüyor. Gazi Mustafa Kemal'in 1931'de "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözünü ve "Vatan savunması dışında savaş vahşettir." sözünü ve "dünya vatandaşlığı, insanlık ailesi" gibi evrensel sözlerini göz ardı ederek, masonların Türklüğe zararlı, gayri milli oldukları tezini sürdürerek, bazı masonların kendisi gibi milliyetçi olduklarına da değinerek, şahıslarla uğraşmadığını, masonluğun kendisini eleştirdiğini yazıyordu.

Dokuzuncu dereceye terfi eden bir masona "üstat" der ki ; "Biraderlerimize vadediyoruz ki masonluk fikrine muvafık vuku bulan teşebbüslerinin hiçbirinde onları terketmeyeceğiz. Ancak bir menfaati masoniye ve insaniye için faaliyette buldukları zaman onlara bazumuzla, nüfuzumuzla, paramızla, mesaimizle muavenete borçluyuz.

Kendilerine haricen bir memuriyet teveccüh ettiği halde onları iltizam fena yola yaparlarsa kendilerini ikaz etmeği taahhüt ederiz..

Bu konuşmayı sert biçimde eleştiren yazar, (Para), (Bazu), (Nüfuz) kelimelerini ele alarak, bunların kötülük araçları olduğunu söylüyordu.

Mahmut Esat Bey 27 Ekim 1932'de Anadolu'da Endres'in bir sözünü ele alarak, bir mason'un siyasi bir partiye mensup olması ile iyi bir Mason olmasının da gerekliliğini" yine beynelmilecilik ve gayri millilik açısından ağır biçimde eleştiriyor ve yine aynı görüşleri tekrarlıyor. Tekrar "para, bazu, nüfuz" kelimelerini ele alarak, masonluğun siyasi, tehlikeli gizli bir örgüt olduğunu ileri sürüyor. Savaş karşıtı olan fikirlerinin suç olduğunu, bunların savaş sırasında kurşuna dizildiklerini belirtiyor. Paris Üniv. Profesörü Şarl Senyobos'un bir yazısına atıf yapıyor ; "Masonluğun 18. yy. beynelmilel bir federasyon iken giderek ihtilalci bir dernek olduğunu, serbest fikirli burjuva gençler ile memnuniyetsiz subayların buraya girdiğini, İspanya, Portekiz ve İtalya'da hükümetle mücadele ettiklerini ve Alman öğrencilerini kışkırttıklarını" anlattığını belirterek, Masonluğun Türk devleti için de bir tehlike gibi gösteriyordu.

"Farmasonluk siyasetle uğraşmaz, dinle meşgul olmaz demek, mevcut dinlerden birine, veya mevcut siyasi cereyanlara kapılmaz demektir. Yoksa kendine mahsus siyaseti ve mezhebi vardır." sözünü ele alan yazar, masonluğun savaş aleyhtarı olmasının, ülkeyi pasivize etmek isteyen düşman yıkıcı faaliyetiyle eş göstererek demogojiyi sürdürüyordu. Masonluğun beynelmileciliğinin milliyetçiliği yıkmaya çalıştığını yineleyerek başyazısının beşincisini yazan yazar ¹⁷, arkadaşı olan bir masonun kendisine, "mücadelende haklısın daha neler biliyorum fakat anlatmaya sıkılırım. Ben otuzikinci dereceye geldikten sonra bu işten vazgeçtim. Bunun sebebi farmasonluğun memleketimizde bir rezalet aleti haline düşünülmesidir..." söylediğini ve bir kitap verdiğini, kitabın adının "Yahudi Saltanatı" olduğunu belirtiyor ve Sevr'in farmasonluğun işi olduğunu, Lloyd George ile Wilson'un bu işlerde büyük rolleri vardır diyerek kendince delil gösteriyordu.

Hizmet 24 Teşrinievvel (Ekim 1932) Pazartesi günü yine 1. s.da "Bunu Da Sormayalım mı? başlığı altında, "Mahmut Esat Bey her sene muayyen bir mevsimde Masonları bombardıman eder. Bu, onun mâruf mevzularından biridir ve haklıdır.

Bu sene bombardırmana yine başlayacağını ilan ediyor. Fakat nerede bilirmisiniz? Sahibi ve başmuhabiri Mason, neşriyat müdürü Mason, İdare Müdürü Mason, yani kendisi Mason olan Anadolu gazetesinde... Onu sorma, berikini sonra. Fakat rica ederiz, bir

¹⁷ Orhan Koloğlu, İttihatçılar ve Masonlar, s. 47-51.

Mason gazetede Masonluğun böyle ; müstemiren (sürekli) ve maannidane (inatçı), nasıl bombardıman edilebildiğini de-gazeteden değil ; Masonlardan -sormıyalım mı?

Hizmet 25 Ekim'de, yine aynı başlık altında "Masonluk beynelmileldir, vatan, millet tanımaz... Bunu yazan Mahmut Esat Bey'dir, Kabinede Mason vekiller, millet meclisinde Mason meb'uslar, hükümet dairelerinde Mason rüesa dolu. Bütün bunlar hep Yahudi dinini mi kabul ettiler, el birliğiyle vatan, millet tanımıyorlar mı? Haydi bunları bira kalemde geçelim, fakat yazı yazdığın gazetede Mason olduğu için vatan, millet tanımıyor mu? Ne dersin Mahmut Esat Bey, bunu da sormıyalım mı?

Zeynel Besim Bey, Hizmet gazetesinde 26 Ekim (Teşrinievvel) 1932 Çarşamba günü başmakalede "Masonluk İyi midir, Fena mıdır?" başlığı altında "Bu sual tıpkı - Müslümanlık, Hristiyanlık, Musevilik, Budistlik, Zerdeşilik fena mıdır gibi birşeydir." diyerek "Masonluk bütün dinlere ve bütün akidelere -ahlâka ve insanlığa münafi olmak kaydıyla- denildiğine göre " yaptığı tanımdan sonra, Masonluğun dinleri değil taassubu, bağnazlığı red ettiğini, insanlığı kendi dar açısından görenlerin bu sebeple Masonluğa düşman olduğunu belirtiyor, "bir Papaza sorsanız, Allahın bütün Müslümanları cehenneme alacağını, bir hocaya sorsanız, cenabıhakkın bütün Musevileri cehenneme atacağı, bir hahama sorsanız, Allahın bütün Hristiyanları cehenneme atacağı yanıtını alırsınız" diyen yazar, bütün bunların Sofistlik olduğunu, insanlığı ancak kendi dini çerçevelerinin dar açısından gördüğünü, kendilerine göre kendi dinlerinin en doğru olduğunu belirttikten sonra "Hakikatte ise her din Allah içindir" diyor ve örnekler verdikten sonra Masonluk konusuna geçiyor. "Bu işde nihayet bir vicdan ve inanış işidir" dedikten sonra, kimse'nin zorla Mason yapılamıyacağı gibi, kimseye de "niçin" Mason oldun" diye sorulamayacağını çeşitli dinlere mensup olanların Mason olabildiğine dikkati çekerek, "Yarabbi! Neden insanlar için yalnız bir din yaratmadın." sorusunu soruyor ve "insanlık adına bir alay hazelenin bir araya gelerek bir Loca yaptıklarını düşünürsek iş büsbütün Sofistleşir" diyor.

Fransız, Alman, Yunanlı, Türk'ün Masonluk için milliyetinden vazgeçeceğini düşünmenin çok yanlış olduğunu belirten yazar, dinlerin bile başaramadığını Masonluğun nasıl başaracağını soruyor. Lâik Türkiye'de herkesin inançlarında hür olduğunu hatırlatıp, eğer Masonluk vatan ve millet aleyhinde bir kuruluş ise bu işi tahkik etmek

Hükümete düşer diyor ve eğer doğruysa Locaların hemen kapatılmasını ; Mahmut Esat Bey'in de Hükümetten bunu istemesini öneriyor.

Hizmet Gazetesi 26 Ekim günü yine baş sayfada Anadolu gazetesinin Masonluğa

yaptığı saldırıyı ele alıyor. "Bu Cevap Kâfi mi?" başlığı altında, Anadolu'da yayınlanan Mason yemininin bazı satırlarının kasten silinmiş olduğuna dikkati çekip silinmiş olan kısmı veriyor : "Biçarelere muavenet, herkese karşı âdilâne hareket, aileme ve vatanıma fedakarlık edeceğime ve kendi haysiyetimi muhafaza eyileyeceğime.."

Başyazar Haydar Rüşdü, yardımcısı Kemal Talât ve İdare müdürü İbrahim Beyler'in Mason olmalarına rağmen, Mahmut Esat Bey'in yazılarını, sırf satış için yayımlamalarını basın açısından üzüntü ile karşılandığını belirtiyor. Anadolu'nun, Masonluğu bir yüzkarası gibi göstererek "Hizmet Mason değil midir? diye sormasına karşılık, Hizmet gazetesi yayın amirinin Mason olduğunu ve bundan gurur duyduğunu hatırlatarak, Hizmet gazetesinin lâik bir gazete olduğunu ve kimsenin inançlarına karışmadıklarını belirtiyor. Hizmet gazetesinde de Mason olmasına karşı, üst yönetimi Mason olan Anadolu gazetesinin Hizmet gazetesine yönelik suçlamasının cüretkârlık olduğuna dikkati çeken "Hizmet", Anadolu gazetesinin basın kurallarını çiğnediğini ve Masonluğu araya koyarak kendilerine savaş açtığını ve gazetesinin Türklüğe bağlı olduğunu, tahkir söz konusu olsa, bunun Cumhuriyet Savcılığınca soruşturulabileceğini belirtiyordu.

27 Ekim'de Hizmet'te başmakalede "Mason Gazetesi Değil, Halk Gazetesiyiz" başlığı altında Mahmut Esat Bey'in ve Anadolu gazetesinin Hizmet'i farmasonlukla suçlamalarına yanıt verirken, Anadolu gazetesini Mason gazetesi olmakla suçlayan Zeynel Besim Bey, Masonluğa yönelik, dinsiz, ahlâksız, gayrimillî suçlamaları ile Hizmet gazetesinin yıpratılmaya çalışıldığını belirterek aynı suçlamayı, "biz de bir kişi Anadolu'da dört kişi Mason"dur diyerek Anadolu'ya yöneltiyor. Ve "Benim işim prensiplerdir, kişilerle değildir" diyen Mahmut Esat Bey'in bu ifadesinin "Benim işim hırsızlıklardır, hırsızlarla işim yok" sözüne benzediğini belirterek, masonluk fena ise, onu kendine rehber edenlerin de fena olacaklarına dikkati çektikten sonra, Kabinede, Mecliste ve Devlet görevinde birçok Masonun bulunduğu ısrar ederek, bütün bu insanlar "vatan, millet, Allah tanımaz da Mahmut Esat Bey mi tanır?" diye sorarak, Anadolu gazetesini ve Mahmut Esat Bey'i insafli olmaya çağırıyor. Mason olsun, olmasın, her Türk'ün, vatanını ve milletini sevdiğini, bunları sevmeyenlerin zaten alçak olduğunu söyleyip, Mahmut Esat Bey'e masal söyleme diyerek yazısını bitiriyor.

Hizmet 28 Ekim Cuma günü 1.s.da "Bunu da Sormayalım mı?" başlığı altında Anadolu gazetesindeki dört mason biradere, bu savaşın sebebini soruyor.

31 Ekim 1932, s.2. Hizmet gazetesinde Kuşadalı Mehmet Emin Bey, yine bir

Kuşadalı olan Mahmut Esat Bey'e açık mektup ile yanıt veriyor. Mahmut Esat Bey'in Avrupa'da eğitim görmüş, çok genç yaşta vekil olmuş (29 yaşında) olduğunu, fakat Adliye Vekilliği sırasında hiçkimse tarafından sevilmediğini, iktisat işinde başarısız olduğunu, kıymetinin bilinmemesinin üzüntüsünü alaylı bir şekilde veren Mehmet Emin Bey, Mahmut Esat Bey'in yazarlığını da alaya alıyor, "Farmasonlara" da haddini bildiriniz", "para ile elde ettiğiniz 22. derece ritüeline kadar" hazmederek yazılar yazıyorsunuz" diyerek alaya devam ediyor. Mahmut Esat Bey'in yüksek vatan ve millet endişelerini !" alaylı bir biçimde özetleyen Mehmet Emin Bey silik yayınlanmış Mason yemin metnine değinerek, kendiniz kafanızdan yemin metni uydursaydınız daha iyi ederdiniz diyor. Mahmut Esat Bey'e bir köşeye çekilin önerisinde bulunuyor ve şu darb-ı meseli veriyor : "Biryerde ki yok nağmeni takdir tazyii nefes eylememe tebdili makam et."

1933 yılında Hitler Almanya'da iktidara geçmişti ve Almanya'daki Masonlara büyük baskı başlamıştı. Mussolini İtalya'da aynı tutumu sürdürüyordu. Hitler yalnızca Almanya'daki değil dışardaki Masonlara da saldırıyordu. Diğer yandan 1931'de içerde de Türk Ocakları kapatılmıştı.

Türk Ocakları mensupları Mason çalışmalarının sürmesine tepkilerini göstermekten geri kalmıyordu. 1935 yılında yurt içinden ve dışından gelen baskılar, dünyanın yeni bir savaşa gitmekte oluşu ve Atatürk üzerindeki Masonluk aleyhindeki propangadalar giderek yoğunluk kazanıyordu. Masonluğun kökü dışarda olduğu ve gayri milli olduğu yolundaki iddialar ve özellikle C.H.P.nin içindeki aşırı kanadın tepkileri 1935 yılında Masonluk çalışmalarının durdurulmasına kadar gitti, 10 Ekim 1935 tarihinde Anadolu Ajansı bültenlerinin gazetede yer alması ile Mason Localarının kendilerini fesh ettiği duyuruluyordu. 14 Ekim 1935 günü Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan haber, "İçişleri Bakanlığı'ndan verilen emir üzerine Türkiye Mason Localarının faaliyetine nihayet verdiği, Türkiye Üstad-ı Azamı, Yüksek Maşrıkı toplantıya çağırması, Üstad-ı Azam Muhittin Osman Omay, Türkiye Mason Localarının kapandığını, yüksek makamlardan aldığı emir üzerine arkadaşlarına bildirmiştir. İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir, Edirne, Muğla, Gaziantep, Adana ve Diğer yerlerdeki localar kapanmıştır." Kapanma sebebini, son parti programında kökü dışarda bulunan teşekküllerin ülkede yer bulamayacağına dair olan kayıta bağlayan Cumhuriyet, masonluğun ülkede bir sır olmaktan çıkmış, laiklik yanlısı, eskiliğe (bağnazlık) karşı ve üyeleri arasında dayanışma ve yardım fikrini güden bir kuruluş ve üyelerinin ülkenin seçkin insanlarından oluştuğunu yazıyordu. Olay anılardan anlaşılacağı üzere, Halk Fırkası'nın bir kanadının baskısı ve Atatürk'ün ortaltığı yatıştırmak için Şükrü Kaya'yı ve Dr. Mim Kemal Öke'yi uyarması ile yumuşak bir

biçimde kapatılma ile sonuçlanıyordu. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey, Yüksek Şuraya mensup kişileri Ankara'ya çağırды (a). Kendisi dahil sekiz 33. dereceli Mason toplandı. 1935 yılında yürürlükte bulunan yasalara göre cemiyetin kapatılması mümkün değildi. Fakat İçişleri Bakanı Şükrü Kaya artan yoğun baskılara değinerek, fesih kararı alınmasında ısrar etti. Halk Fikrası, kontrolü dışında bir faaliyete izin vermek istemiyordu. Mucip sebep olarak "Masonluğun amaç eylediği sosyal ve kültürel faaliyetlerin, bir süredir Halk Evleri ve Halk Odaları tarafından yapılmakta olduğu" gösteriliyordu. Mal varlığının Halk Evlerine devri için karar alınması isteniyordu. Devlet Şurası Başkanı Reşat Mimaroğlu, Türk Mason Cemiyetinin kapatılması ve malvarlığının Halk Evlerine devri için genel kurul kararı gerektiğini söylemesine rağmen Şükrü Kaya kararın hemen verilmesinde ısrar etti. Bu kesin tutum üzerine Heyet, beyanname imzalayarak, Türk Mason Cemiyeti'nin faaliyetine son verildiğini ve mal varlığını Halk Evleri'ne hibe ettiğini kabul etti (9 Ekim 1935) (b). Türkiye Mason Cemiyeti uykuya geçti.

Konuya ışık tutacak yeterli bilgi bulunmamakta bu sebeple yazılmış ve tutarlı anılardan yararlanılma yoluna giderek sonuç çıkarılmaya çalışılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün bu kararı aldırması, biçimsel bir hareket görünümündedir. Çünkü Atatürk'ün Masonluğa karşı olduğuna dair hiç bir kayıt yoktur. Atatürk'ün Masonluğa düşman ve hıncı olduğu için kapattırды iddiaları ise sağduyu ve aklın kabul edemeyeceği bir yaklaşımdır. İstiklal Mahkemeleri'nin çalıştığı 1923/1927 yılları arasında masonluğa hiçbir şey yapmayan ve 1935'e kadar üzerine gitmeyen Atatürk'ün Masonlara ve masonluğa karşı olmadığını kanıttır. Mustafa Necati gibi Milli Eğitim Bakanlığına getirdiği Şükrü Kaya'nın İçişleri Bakanlığı, Ankara, İstanbul, İzmir Valiliklerinin Mason oluşu, devletin yüksek mevkilerinde Masonların görevlerini 1935'den sonra da sürdürmesi tezimizi kanıtlar. 1925 yılında kendisine Masonluğun fahri başkanlığı teklif edildiğinde Atatürk'ün "Cemiyetimizin çok faydalı bir teşekkül olduğunu, insanlık idealine büyük hizmet ettiğini biliyorum. Ama kendi büyük görevim dolayısıyla sizin usullerinize tabi olamayacağım için aranızda katılamam" yanıtını vermesi özdeki paralelliği gösterir bir kanıttır(c). Kendisi prensipler yaratan bir insan olan Atatürk'ün masonik kurallara uyması düşünülme de bu durum onun masonluğa saygı duyduğunu da gösterir. Yedi Gün Dergisi 27 Aralık 1938 tarihindeki sayısında Niyazi Ahmet Okan, Mim Kemal Öke'nin ağzından, Yusuf Hikmet Bayur, Fuat Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, İsmail Hakkı Beyler'in Atatürk'ün huzurunda yapılan konuşmayı anlatır. Atatürk bu görüşmede sözü Masonluğa getirerek Mim Kemal Öke'ye Masonluğun ne olduğunu sorarken, Türkiye'de güven içinde olduklarını hatırlatır. M.K. Öke "Memleket dahilinde sulh ve selamet tavsiye eden ve bütün cihana hitap ederek bu idealin tahakkuk ettirilmesini temenni eden zat-ı devlet-

leri reisimizsiniz." deyince Atatürk bunu kabul etmez. Ama insanlık ve barış ülkelerini benimsediğini belirterek, mason çalışmalarının son bulmasını istemiştir (d). Bu toplantıda bulunan ve mason olmayan diğer şahıslar yıllar sonra dahi Atatürk'ün Masonluğa düşmanlığı olduğuna dair birşey söylememişlerdir. Öyle görülüyor ki, Atatürk ülke içinden ve dışardan gelen baskılar karşısında, hem kendisi açısından, hem de Masonlar açısından rahatlamayı bu yolda görmüştür. Çünkü Masonların eski görevlerinde bırakmasını başka türlü açıklayamayız.

Atatürk kendisinin yazdığı demokrasi öğretisi ve ders kitabı olarak orta öğretimde 1930-1942 yılları arasında okutulan "Medeni Bilgiler" kitabında "Hürriyet" başlığında vicdan hürriyeti, basın hürriyeti, toplanma hürriyeti ve dernek kurma hürriyetini vazgeçilmez demokrasi şartı saymaktadır. Demokrasiyi kamunun örgütlenmesi olarak gören Atatürk'ün, dernekler konusundaki bu hürriyetçi öğretilerine karşı 1935'te Mason Localarının çalışmalarının durmasını istemesi, özel şartların sonucunda olduğunu gösterir.